

CYNGOR SIR YNYS MÔN

PWYLLGOR:	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD:	25 MEDI 2012
TEITL YR ADRODDIAD:	ADOLYGIAD O'R POLISI'AU TWYLL A LLYGREDD
ADRODDIAD GAN:	PENNAETH GWASANAETH - ARCHWILIO
GWEITHREDU:	Argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith ei fod yn mabwysiadu'r polisi adolygedig.

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd** - Fe gafodd Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd yr Awdurdod ei adolygu ddiwethaf yn 2007 ac felly mae angen ei adolygu a'i ddiweddarau erbyn hyn. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys y polisi drafft adolygedig i'w fabwysiadu gan y Pwyllgor.
- 1.2** Mae'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd wedi'i gynnwys yng Nghyfansoddiad y Cyngor ac ar hyn o bryd wedi'i ymgorffori yn rhan 5.6 o'r ddogfen honno.
- 1.3** Mae'n cael ei ofyn i'r Pwyllgor argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn mabwysiadu'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd. Mae copi o'r polisi drafft ynghlwm wrth hwn fel **Atodiad A**.
- 1.4 Cynllun Ymwybyddiaeth Twyll** – Mae Cynllun Ymwybyddiaeth Twyll drafft hefyd wedi cael ei gynhyrchu, sy'n cefnogi'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd trwy roi cyfarwyddyd ar beth i'w wneud pan fydd amheuaeth o dwyll neu pan fydd twyll yn cael ei ddarganfod.
- 1.5** Mae'n cael ei ofyn i'r Pwyllgor argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn mabwysiadu'r Cynllun Ymwybyddiaeth Twyll. Mae copi o'r cynllun drafft ynghlwm wrth hwn fel **Atodiad B**.
- 1.6 Polisi ar Wyngalchu Arian** - O dan Ddeddf Elw Troseddau 2002 a'r Rheoliadau Gwyngalchu Arian 2007 mae'n ofynnol bod cyrff yn penodi 'swyddog enwebedig' i fod yn gyfrifol am gael adroddiadau am amheuon ynglŷn ag arian (neu eiddo arall) sy'n ymwneud ag elw oddi wrth unrhyw ffurf o drosedd. Y swyddog yma sydd hefyd yn gyfrifol am adrodd am yr amheuon hyn wrth yr Asiantaeth Troseddau Cyfundrefnol Difrifol (SOCA).
- 1.7** Mae'r Polisi Drafft ar Wyngalchu Arian yn Atodiad C yn ateb y gofyn yma, yn rhoi cyfarwyddyd ar beth yw Gwyngalchu Arian ac yn dangos sut bydd y Cyngor yn ceisio ei rwystro. Mae'r Polisi hefyd yn cynnwys sut bydd adrodd yn digwydd, yn fewnol ac yn allanol, am weithgaredd Gwyngalchu Arian ar ôl i hynny gael ei ddarganfod.
- 1.8** Mae'n cael ei ofyn i'r Pwyllgor argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn mabwysiadu'r Polisi Gwyngalchu Arian. Mae copi o'r polisi drafft ynghlwm wrth hwn yn **Atodiad C**.

Enw'r Polisi	POLISI I RWYSTRO TWYLL A LLYGREDD - (ADOLYGIAD ARFAETHEDIG 2012)
Rhif y fersiwn	Fersiwn 2: 2012
Dyddiad mabwysiadwyd	Medi 2012
Corff yn mabwysiadu	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad yr Adolygiad Nesaf	Medi 2014
Awdur	Pennaeth Gwasanaeth - Archwilio
Cyfrifoldeb am Weithredu	Swyddog Adran 151
Cynulleidfa Darged	Holl gyflogeion, Aelodau, Partneriaid, Contractwyr, Asiantau a rhanddeiliaid eraill y Cyngor.

1. YMRWYMIAD

- 1.1 Mae'r Cyngor yn disgwyl y safonau uchaf o briodoldeb ac atebolrwydd oddi wrth Aelodau, cyflogeion, ymgynghorwyr, cyflenwyr, contractwyr a chyrrff partner eraill.
- 1.2 Mae'r Cyngor wedi ymrwymo'n gadarn i weithio yn erbyn twyll a llygredd yn ei holl weithgareddau ac yn y gymuned ehangach a bydd yn delio'n gyfartal gyda'r rhai sy'n cyflawni hynny o'r tu mewn i'r Cyngor a thu allan iddo. Lle bynnag bydd twyll yn cael ei ddarganfod bydd ymholi iddo yn digwydd a bydd gweithredu priodol yn mynd ymlaen, i erlyn, disgyblu a / neu adennill.
- 1.3 Rhan bwysig o'r ffordd hon o weithredu yw cynnal Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd y bydd y Cyngor yn ei ddefnyddio i gynghori ac i arwain Aelodau a staff o ran materion o weithio yn erbyn twyll a llygredd.

2. PWRPAS

- 2.1 Mae'r ddogfen hon yn rhoi trosolwg o bolisi'r Cyngor ar rwystro twyll a llygredd. Mae'r polisi wedi'i drefnu i gyflawni'r pwyntiau a ganlyn:
  - Datgan nad yw'r Cyngor am oddef unrhyw dwyll a llygredd o gwbl;
  - Egluro beth mae'r Cyngor yn ei olygu gyda thwyll a llygredd;
  - Annog rhwystro twyll;
  - Hyrwyddo canfod twyll;
  - Dangos sut bydd y Cyngor yn ymholi i dwyll a llygredd;
  - Hyrwyddo ymwybyddiaeth o dwyll.
- 2.2 Mae'n cael ei gydnabod bod gweithdrefnau sy'n rhwystro a chanfod twyll a llygredd hefyd yn atal a chanfod camgymeriadau gonest. Mae'r polisi wedi'i fwriadu i amddiffyn y diniwed yn ogystal â rhwystro twyll a llygredd.

3. DIFFINIADAU

3.1 Mae'r rhai a ganlyn yn ddiffiniadau y bydd y Cyngor yn eu mabwysiadu wrth gyfeirio at y gwahanol droseddau sy'n cael eu cynnwys gan y term twyll a llygredd.

3.2 Twyll

Mae modd diffinio twyll fel "unigol(-yn/ion) yn mynd ati'n fwriadol i ystumio datganiadau cyllidol neu gofnodiadau eraill y tu mewn i'r Awdurdod neu'r tu allan iddo gyda golwg ar guddio camddefnyddio asedau, neu i sicrhau math arall o fudd".

3.3 Daeth Deddf Twyll 2006 i rym yn Ionawr 2007, gan ddod â throstedd gyffredinol newydd o dwyll i fodolaeth, a thair ffordd o'i chyflawni:

- **Twyll trwy ddweud anwiredd** – lle mae unigolyn yn anonest a chan wybod yn gwneud datganiad sy'n anwir neu'n gamarweiniol.
- **Twyll trwy ar gam beidio datgelu gwybodaeth** – lle mae unigolyn ar gam ac yn anonest yn methu â datgelu gwybodaeth i berson arall pan fo ganddynt ddyletswydd mewn cyfraith i'w datgelu, neu lle mae'r wybodaeth o fath lle mae'n cael ei ymddiried ynddynt i'w datgelu, neu y byddai disgwyl yn rhesymol iddynt ei datgelu.
- **Twyll trwy gamddefnyddio safle** – lle mae safle wedi cael ei roi i unigolyn lle mae disgwyl ynddo iddynt ddiogelu buddiannau ariannol person arall, a'u bod hwy'n anonest ac yn gyfrinachol yn camddefnyddio'r safle o ymddiriedaeth heb i'r person arall fod yn gwybod.

3.4 Ar gyfer pob un o'r ffyrdd hyn o gyflawni twyll sydd wedi'u disgrifio mewn amlinell uchod, mae Deddf Twyll yn rhoi amlinelliad o ddau ofyn sylfaenol mae'n rhaid eu hateb cyn y bydd modd gwneud cyhuddiad:

- rhaid i ymddygiad y diffynnydd fod yn anonest, a hefyd
- rhaid ei fod / ei bod yn bwriadu bod ar eu hennill neu achosi colled (neu risg o golled) i rywun arall.

3.5 Bydd y Cyngor, felly, o ran y troseddau hyn, yn cydnabod gydag unrhyw gyfeiriad yn ymwneud â thwyll:

- Nad oes angen i unrhyw golledion neu enillion fod yn digwydd – bydd bwriad i fod ar eu hennill neu i achosi colled yn cael eu gweld fel gweithred o dwyll;
- Nid oes rhaid i'r 'ennill' fod yn digwydd ar gyfer y person sy'n cyflawni'r weithred o dwyll – gallai fod ar gyfer rywun arall;
- Mae "ennill" a "choli" yn cael eu diffinio gan Adran 5 y Deddf Twyll. Gallai fod yn arian neu eiddo arall (boed yn wirioneddol neu personol, yn ddiriaethol neu'n anniraethol) gallai fod yn barhaol neu dros dro. Mae "ennill" yn cynnwys ennill trwy gadw beth sydd gan rywun, yn ogystal ag ennill trwy gael yr hyn nad oes ganddynt, ac mae "colli" yn cynnwys colli trwy beidio â chael beth y byddai rywun wedi'i gael, yn ogystal â cholled.

3.6 Bydd yr holl gyfeiriadau'n ymwneud â thwyll fel sydd wedi'i ddiffinio uchod yn cael eu trin yn gyntaf gan Wasanaeth Archwilio Mewnol y Cyngor.

3.7 Twyll Mewnol ac Allanol

Yn y polisi hwn, mae “Twyll Mewnol” yn cael ei ddiffinio fel twyll sy’n cael ei gyflawni gan gyflogeion neu Aelodau’r Cyngor ei hunan. Mae’n digwydd gyda’r bwriad o achosi colled i Gyngor Sir Ynys Môn, a lle mae’r twyll wedi cael ei gyflawni neu ei hwyluso o ganlyniad i safle unigolyn neu grŵp o unigolion tu mewn i’r corff. Mae “Twyll Allanol” yn cael ei ddiffinio fel twyll sy’n cael ei gyflawni gan unigolion o’r tu allan i’r corff, neu o’r tu allan i faes gwaith arferol y cyflogai, gyda golwg ar achosi colled i’r Cyngor.

3.8 Twyll Budd-dal

Mae modd diffinio Twyll Budd-dal fel ‘cael Budd-dal Tai neu Fudd-dal Dreth Gyngor trwy ddichell, twyll o ran budd-daliadau eraill perthnasol a thwyll cysylltiedig sy’n cael ei gyflawni yn erbyn y Cyngor.’ Bydd pob achos o Dwyll Budd-dal, boed wedi’i gyflawni gan gyflogeion neu Aelodau’r Cyngor neu’r cyhoedd yn gyffredinol, yn cael ei drin fel “twyll allanol”.

3.9 Bydd ffordd y Cyngor o ddelio gyda Thwyll Budd-dal yn wahanol i’w ffordd o ddelio gyda mathau eraill o dwyll sy’n digwydd yn erbyn y Cyngor. Heblaw am o dan amgylchiadau eithriadol, bydd Twyll Budd-dal yn cael ei ymholi yn unol gyda, ac wedi’i ddiffinio gan, Deddf Gweinyddu Nawdd Cymdeithasol 1992, gyda newidiadau iddi mewn deddfwriaeth yn dilyn hynny, yn hytrach na Deddf Twyll 2006. Mae Twyll Budd-dal yn cael ei ddiffinio gan Adrannau 111 ac 112 Deddf Gweinyddu Nawdd Cymdeithasol – gydag Adran 111A yn delio gyda gwneud datganiad anonest er mwyn cael budd-daliadau ayyb ac Adran 112 yn delio gyda datganiad ffug er mwyn cael bydd-daliadau ayyb.

3.10 Y Tîm Twyll Budd-dal, sy’n rhan o Wasanaeth Cyllid y Cyngor, fydd yn ymholi i dwyll budd-dal.

3.11 Llygredd

Mae llygredd yn cael ei ddiffinio fel “cynnig, rhoi, gofyn am neu dderbyn cymhelliad neu wobr allai ddylanwadu ar weithredu gan unrhyw berson”.

3.12 Mae’r ddeddfwriaeth yn ymwneud gyda llygredd yn cynnwys Deddf Atal Llygredigaeth 1916 a Deddf Llwrwobrwyo 2010. Roedd Adran 2 o Ddeddf 1916 yn cyflwyno’r rhagdybiaeth o lygredd, oedd yn symud y baich profi mewn achosion llygredd i fod ar yr amddiffyniad. Mae’r ddeddfwriaeth yn parhau i fod heb ei newid, yn ei hanfod, hyd heddiw ac yn golygu bod rhaid i’r diffynnydd brofi, yn ôl yr hyn sy’n debygol, nad oedd rhodd neu fantais yn gymhelliad neu wobr er mwyn i rywun arall fod ar eu hennill.

3.13 Bydd y Cyngor yn ystyried y rhagdybiaeth o lygredd, yn unol gyda Deddf 1916, wrth ymholi i honiadau o arferion llygredig.

3.14 Troseddau cysylltiedig

Mae’r polisi hefyd yn cynnwys y troseddau a ganlyn:

- **Dwyn:** - mae hyn wedi’i ddiffinio gan Ddeddf Dwyn 1968 fel bod yn perchnogi eiddo sy’n perthyn i arall gyda’r bwriad o amddifadu’r un arall o’r eiddo yn barhaol; a hefyd
- **Methu â datgelu diddordeb:** boed budd ariannol yn rhan o hynny ynte peidio.

3.15 Llwgrwobrwyo

Mae Deddf Llwgrwobrwyo 2010 yn darparu diffiniadau o'r drosedd o lwgrwobrwyo ac yn enwi pedair prif drosedd:

3.15.1 Llwgrwobrwyo person arall – Bydd person yn cyflawni trosedd trwy gynnig, addo neu roi mantais ariannol neu fantais arall i berson arall, yn uniongyrchol neu trwy gyfrwng rywun arall:

- gan fwriadu i'r fantais honno fod yn gymhelliad i berson gyflawni swyddogaeth yn anghywir neu i wobrwyo person am wneud hynny (boed hwy yr un person ag y cynigir y fantais iddynt ynte peidio); neu
- gwybod neu gredu y byddai derbyn y fantais yn ei hunan yn golygu cyflawni swyddogaeth yn anghywir.

3.15.2 Cael eu llwgrwobrwyo – Bydd person yn cyflawni'r drosedd hon trwy ofyn am, gytuno i dderbyn neu dderbyn mantais ariannol neu fantais arall, yn uniongyrchol neu trwy gyfrwng trydydd parti, er mwyn eu budd eu hunain neu fudd rywun arall:

- bydd y person dan sylw yn bwriadu, o ganlyniad, fod swyddogaeth yn cael ei gyflawni'n anghywir; neu
- bydd swyddogaeth yn cael ei gyflawni'n anghywir (boed hynny fel gwobr, gan ragweld cael neu o ganlyniad i gais, cytuno neu dderbyn). Gall y cais, cytuno neu dderbyn ynddo ei hunan fod yn golygu eu bod yn cyflawni swyddogaeth yn anghywir.

3.15.3 Llwgrwobrwyo Ffigwr Cyhoeddus Tramor – Bydd y drosedd hon yn cael ei chyflawni os bydd person yn cynnig neu'n rhoi mantais ariannol neu fantais arall i swyddog cyhoeddus tramor gyda'r bwriad o ddylanwadu ar y swyddog cyhoeddus tramor a chael neu gadw busnes, lle nad oedd y swyddog cyhoeddus tramor naill ai ddim yn cael eu caniatáu, na'i bod yn ofynnol gan gyfraith ysgrifenedig, iddynt gael eu dylanwadu.

3.15.4 Methu â rhwystro Llwgrwobrwyo – Mae cwmni yn "gaeth-atebol" am unrhyw lwgrwobr sy'n cael ei dalu gan berson yn cyflawni gwasanaethau ar ei ran, oni bo'r corff hwnnw'n profi bod gweithdrefnau digonol yn eu lle i rwystro llwgrwobrwyo.

3.16 Y gosb uchaf am y troseddau yw 10 mlynedd o garchar a / neu ddirwy ddiderfyn. Am y drosedd "methu â rhwystro", dim ond y ddirwy yw'r gosb.

3.17 Mae Deddf Llwgrwobrwyo 2010 wedi dod yn weithredol yn lle'r troseddau tameidiog a chymhleth o dan gyfraith gwlad ac yn Neddf Atal Llygredigaeth 1916.

3.18 Gwyngalchu Arian

Y brif ddeddfwriaeth gyda gwyngalchu arian yw:

- Deddf Elw Troseddau 2002;
- Rheolau Gwyngalchu Arian 2007;
- Deddf Terfysgaeth 2000; a hefyd
- Deddf Gwrthderfysgaeth, Trosedd a Diogelwch 2001.

3.19 Diffiniad o Wyngalchu Arian

Mae Deddf Elw Troseddau'n defnyddio'r term 'gwyngalchu arian' i gynnwys nifer o droseddau'n ymwneud ag elw o drosedd a therfysgaeth. O ran y Ddeddf, mae gwyngalchu arian yn golygu fel a ganlyn:

- celu, cuddio, newid, trosglwyddo neu symud eiddo troseddol o Loegr, Cymru, yr Alban neu Ogledd Iwerddon;
- bod yn ymwneud gyda threfniant rydych yn gwybod neu'n amau ei fod yn hwyluso caffael, cadw, defnyddio neu reoli eiddo troseddol.

3.20 Mae Gwyngalchu Arian yn golygu gwybod neu amau bod rhywun maen nhw'n eu hadnabod, neu'n gwybod amdanynt, yn cael budd ariannol oddi wrth weithgareddau anonest, troseddol.

3.21 Mae diffiniad eang ar gyfer eiddo troseddol, sy'n cynnwys yr elw oddi wrth drosedd wedi'i gyflawni gan rywun arall, ond hefyd yr elw oddi wrth drosedd yr unigolyn ei hunan. Dim ots pa mor fychan yw'r swm o arian dan sylw.

3.22 Troseddau Gwyngalchu Arian

Mae tair prif drosedd. Y rheini yw:

- **Celu** - lle mae rhywun yn gwybod neu'n amau bod achos o wyngalchu arian, ond yn celu neu guddio ei fodolaeth;
- **Trefnu** - lle mae rhywun yn ymwneud eu hunain gyda threfniant i gynorthwyo gyda gwyngalchu arian;
- **Caffael/Defnyddio/Meddu** - lle mae rhywun yn ceisio cael budd oddi wrth wyngalchu arian trwy gaffael, defnyddio neu feddu'r eiddo dan sylw.

3.23 Troseddau trydydd parti yn gysylltiedig gyda hynny yw;

- **Methu â datgelu** un o'r tair prif drosedd uchod;
- **Rhoi gwybod** – lle mae rywun yn hysbysu person neu bobl sydd, neu mae amheuaeth eu bod, yn ymwneud gyda gwyngalchu arian, yn y fath ffordd nes lleihau'r tebygolrwydd y bydd ymholiadau'n digwydd iddynt, neu'n rhagfarnu ymholiadau.

3.24 Gweithdrefnau Rhwystro Gwyngalchu Arian - Mae gan y Cyngor bolisi ar wahân ar Wyngalchu Arian, sy'n disgrifio sut mae'r Cyngor yn cydymffurfio gyda gofynion Rheolau Gwyngalchu Arian 2007. Yn y cyswllt hwn, mae'r Cyngor wedi enwebu'r Swyddog Adran 151 fel yr un i fod yn gyfrifol am unrhyw fesurau i atal gwyngalchu arian. Swyddog Adrodd Gwyngalchu Arian enwebedig yr Awdurdod yw'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio, neu aelod arall o'r Tîm Archwilio Mewnol yn absenoldeb y swyddog hwn.

3.25 Mae'r Cyngor hefyd wedi gosod terfynau ar faint o arian parod mae modd ei dderbyn, sydd i'w gweld yn y ddogfen bolisi hon ar Rwystro Gwyngalchu Arian.

4. DIWYLLIANT

- 4.1** Mae'r polisi hwn yn cynnwys holl Aelodau a staff y Cyngor. Fel sydd wedi'i ddarparu yn y Codau Ymarfer perthnasol, bydd Aelodau a Swyddogion yn arwain trwy esiampl i sicrhau sefydlu a chadw at safonau uchel o briodoldeb ac atebolrwydd, a bod ymddygiad personol yn ddi-fai gydol yr amser. Mae gan staff gyfrifoldeb wrth fynd o gwmpas eu dyletswyddau beunyddiol i fod yn effro i'r posibilrwydd o dwyll, diogelu yn ei erbyn, ac adrodd am unrhyw amheuan.
- 4.2** Mae'r Cyngor hefyd yn galw am i bob unigolyn a chorff sy'n dod i gysylltiad gyda'r Cyngor weithredu gydol yr amser tuag at y Cyngor gyda'r un gonestrwydd a heb fwriad i dwyllo neu lygru. Mae disgwyl i gontractwyr sy'n gweithio i'r Cyngor a chyrrff sy'n cael arian oddi wrth y Cyngor gynnal gweithdrefnau tebyg, i ddiogelu rhag twyll a llygredd. Mae Rheol 4.9.7.8 Gweithdrefnau Contract yn gosod gofynion penodol ar bob contract i rwystro llygredd.
- 4.3** Bydd y Cyngor yn sicrhau bod yr holl staff ac Aelodau'n cael eu hatgoffa o'r angen i fod yn wylidwrus yn erbyn lladrad, twyll a llygredd a'u bod yn cael hyfforddiant sy'n berthnasol i'w cyfrifoldebau, er mwyn cynnal ymwybyddiaeth.

5. CYFRIFOLDEBAU

- 5.1** Mae rhwystro twyll a llygredd yn gyfrifoldeb ar holl Aelodau a staff y Cyngor yn eu gweithgareddau bob dydd. Fodd bynnag, mae cyfrifoldeb penodol am gyd-drefnu rhwystro twyll a llygredd wedi cael eu dynodi gan y polisi, fel sydd i'w weld isod.
- 5.2** Y Swyddog Adran 151 sy'n gyfrifol am gyd-drefnu gweithgareddau'r Cyngor er mwyn gweithredu yn erbyn twyll a llygredd. Bydd y Swyddog, ynghyd â'r Pennaeth Swyddogaeth - Cyfreithiol a Gweinyddiaeth, yn cynghori'r Cyngor, y Pwyllgor Gwaith a Phwyllgorau'r Cyngor ar bolisiau, strategaethau a gweithdrefnau i gefnogi'r polisi hwn.
- 5.3** Bydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer ymholi i dwyll a llygredd honedig o dan y polisi hwn yn gwneud darpariaeth i Swyddog priodol fel y Pennaeth Gwasanaeth - Archwilio Mewnol gymryd gofal am unrhyw ymchwiliad unigol. Ond er gwaethaf y gweithdrefnau wrth ymholi i honiadau unigol, bydd cyfrifoldeb am gyd-drefnu gweithgareddau'r Cyngor yn erbyn twyll a llygredd yn parhau i fod gan y Swyddog Adran 151.
- 5.4** Mae rheolwyr yn gyfrifol am hyrwyddo'r polisi hwn yn eu meysydd gwaith.
- 5.5** Mae disgwyl i'r holl Aelodau etholedig a chyflogeion roi pob cymorth, dogfennau a mynediad y gofynnir amdanynt i'r rhai sy'n gwneud ymholiadau, a byddant yn darparu datganiadau mewn ysgrifen, yn cynnwys datganiadau i'r Heddlu os bydd gofyn iddynt wneud hynny.
- 5.6** Bydd y Pwyllgor Gwaith yn monitro ac yn gweithredu'r polisiau, a'r Pwyllgor Archwilio'n cael adroddiadau am weithgareddau'n ymwneud gyda gweithredu yn erbyn twyll a llygredd a pha mor llwyddiannus ydynt.

6. MESURAU YN ERBYN TWYLL A LLYGREDD

6.1 Lleihau'r cyfleoedd

I dwyll allu digwydd, mae angen bod cyfle i'r twyllwr fedru cael arian neu fudd personol arall oddi wrth ein systemau ni. Os gallwn ni leihau'r cyfleoedd i dwyll a llygredd ddigwydd, gallwn leihau'r twyll a llygredd. Gallwn wneud hyn trwy sicrhau bod fframwaith reoli fewnol gadarn ac effeithiol yn ei lle a thrwy sicrhau nad yw trefniadau cadw a gweinyddu yn creu amgylchedd lle mae twyll a llygredd yn gallu digwydd.

6.2 System Reoli Fewnol

Er mwyn diogelu arian cyhoeddus, mae'n hanfodol bod cyflogeion yn cydymffurfio gyda rheolaethau a systemau mewnol sydd wedi cael eu rhoi yn eu lle gan reolwyr i rwystro twyll a llygredd. Pan fydd twyll neu llygredd wedi digwydd am fod gwendid yn systemau a gweithdrefnau'r Cyngor, bydd Penaethiaid Gwasanaeth yn sicrhau bod rheolaethau priodol yn cael eu gweithredu i'w hatal rhag digwydd eto.

6.3 Yn y rhan fwyaf o achosion, bydd Archwilio Mewnol yn adolygu'r rheolaethau hynny fel rhan o'u hadolygiad cyffredinol o sicrwydd, a dylent gael cefnogaeth a chydweithrediad oddi wrth yr holl reolwyr a staff.

6.4 Mae gan reolwyr gyfrifoldeb ychwanegol am:

- Sicrhau bod y staff maen nhw'n gyfrifol amdanynt yn ymwybodol o'r risg o dwyll a llygredd.
- Cymryd camau i rwystro twyll a llygredd, trwy ddefnyddio rheolaethau a monitro mewnol priodol.
- Gwneud yn sicr bod lefelau addas o siecio mewnol yn cael eu cynnwys mewn gweithdrefnau gwaith, yn benodol o ran gweithdrefnau ariannol. Mae'n hanfodol (lle bo'n bosibl yn ymarferol) bod dyletswyddau yn rhai penodol ac yn cael eu gwahanu, fel nad yw unigolion yn gallu cyflawni trafodion cyfan heb gyfraniad a/neu gadarnhad oddi wrth swyddog priodol arall.
- Gweithredu argymhellion sydd wedi cael eu cytuno ar gyfer archwilio mewnol a rheoleiddwyr eraill.
- Annog staff i adrodd pan fydd amheuaeth o dwyll, llygredd a chamddefnyddio, fel sy'n cael ei ddangos ym Mholisi Rhannu Pryderon y Cyngor.

6.5 Archwilio Mewnol

Mae'r Pennaeth Gwasanaeth - Archwilio i gael ei hysbysu o bob tro bydd twyll, llygredd neu amhriodoldeb yn cael eu hamau neu eu canfod. Mae hynny er mwyn ei gynorthwyo i ffurfio ei farn ar yr amgylchedd o reolaeth fewnol a rhaglen waith Archwilio Mewnol, yn ogystal â chaniatáu iddo sicrhau bod gweithredu priodol yn digwydd.

6.6 Bydd Archwilwyr Mewnol yn wylidwrus yn ystod eu holl waith er mwyn cael cyn lleied ag y bo modd o risgiau a bylchau allent ganiatáu i dwyll neu llygredd ddigwydd. Bydd Archwilwyr Mewnol hefyd yn wylidwrus am unrhyw arwyddion y gallai twyll neu llygredd fod wedi bod yn digwydd, a byddant yn hysbysu'r swyddogion priodol yn unol gyda hynny.

6.7 Fodd bynnag, mae'n cael ei gydnabod na all gweithdrefnau Archwilio ar eu pennau eu hunain, hyd yn oed pan fyddant yn digwydd gyda'r gofal proffesiynol dyledus, roi sicrwydd pendant y bydd twyll neu llygredd yn cael eu darganfod.

6.8 Rhwystro

Mae'r Cyngor yn ceisio rhwystro twyll a llygredd trwy:

- Codi ymwybyddiaeth o'r risg o dwyll a llygredd;
- Gwneud Aelodau a chyflogeion yn ymwybodol o'u rolau a chyfrifoldebau;
- Sicrhau bod systemau gweinyddol, fel siecio mewnol a gwahanu dyletswyddau, yn ei gwneud yn anoddach i ddwyn neu dwyll ddigwydd;
- Gweithio gydag asiantaethau a chyrrff eraill.

6.9 Dylai'r holl Aelodau a chyflogeion fod yn ymwybodol o'r posibilrwydd y gallai twyll, llygredd a dwyn fod yn digwydd yn y gweithle, a'u bod yn gallu rhannu eu pryderon gyda'r bobl briodol. Rhaid i bolisiau a gweithdrefnau ar gyfer codi pryderon fod wedi'u gosod allan yn eglur ac ar gael i Aelodau, cyflogeion a'r cyhoedd.

6.10 Rhaid i'r Cyngor ddilyn gweithdrefnau recriwtio priodol wrth gyflogi staff newydd neu staff asiantaeth. Mae hyn yn cynnwys adolygu cofnodion cyflogaeth blaenorol y bobl allent gael eu penodi i fod yn staff, o ran eu priodoldeb a'u gonestrwydd. Mae hyn yn gymwys ar gyfer staff dros dro a staff parhaol. Gallai hyn gael ei wneud trwy ddefnyddio tystlythyrau oddi wrth gyflogwyr blaenorol ac adolygu cymwysterau.

6.11 Mae'r Cyngor hefyd wedi ymrwymo ei hunan i weithio a chydweithio gyda chyrrff eraill i rwystro twyll a llygredd trefnedig. Lle bynnag bo modd, bydd y Cyngor yn barod i ddatblygu ac annog cyfnewid gwybodaeth (am weithgaredd twyll a llygredd cenedlaethol a lleol) gydag awdurdodau lleol eraill ac asiantaethau allanol fel yr Heddlu, grwpiau swyddogion archwilio rhyng-awdurdod, Swyddfa Archwilio Cymru ac adrannau o'r Llywodraeth (yn cynnwys yr Adran Gwaith a Phensiynau).

6.12 Mae'n arbennig o bwysig cymryd gofal priodol i amddiffyn cywirdeb a chyfrinachedd data wrth gyfnewid gwybodaeth.

6.13 Ataliaeth

Bydd y Cyngor yn atal twyll a llygredd trwy sicrhau bod y rhai allent wneud hynny'n ymwybodol bod y Cyngor yn wylidwrus o ran twyll a llygredd ac y bydd yn sicrhau y bydd camau priodol yn digwydd unwaith y byddant yn cael eu canfod. Mae'r fath ataliaeth yn cael ei chadarnhau pan fydd pobl yn cael gwybod bod y manylion y byddant hwy'n eu darparu'n cael eu dilysu a'u gwirio, nid yn unig tu mewn i'r Cyngor ond hefyd rhwng cyrrff cyhoeddus.

6.14 Bydd y Cyngor yn rhoi cyhoeddusrwydd i bob erlyniad llwyddiannus er mwyn dangos bod y Cyngor yn erlyn neu'n defnyddio cosbau eraill yn erbyn troseddwr.

6.15 Canfod ac Ymholi

Mae'r Rheolau Gweithdrefnau Ariannol yn golygu ei bod yn ofynnol adrodd am amheuan o anghysondebau. Mewn achosion o honiadau o dwyll a llygredd, bydd bob tro ragdybiaeth o blaid gweithredu ffurfiol. a bydd bob tro'n cael eu barnu i fod yn ddigon difrifol i gyfiawnhau cael ymholiad swyddogol gan Archwilio Mewnol.

6.16 Bydd yr Awdurdod yn cadw adnoddau digonol i allu ymholi'n brydlon pan fydd amheuaeth o ddwyn, twyll neu lygredd ac, os bydd angen, yn adrodd ymlaen wrth yr heddlu neu awdurdodau eraill sy'n erlyn.

6.17 Erlyn ac Adennill

Mae'r Awdurdod yn cydnabod bod angen, er budd y cyhoedd, fod yn erlyn (neu ddefnyddio cosbau eraill yn erbyn) y troseddwy, er gwaethaf unrhyw annifyrrwch mae hynny'n ei achosi i'r Cyngor. Mae'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol (4.8.5.3.6) a'r polisïau erlyn cymeradwy yn gosod y safonau i'w dilyn. Nod yr Awdurdod gydol yr amser yw adennill yr asedau gawsant eu dwyn neu eu twyllo, neu werth yr asedau, gan ddefnyddio pob modd sydd ar gael.

6.18 Mae polisi cynhwysfawr, yn cynnwys erlyn ac adennill, wedi cael ei fabwysiadu ar gyfer y Gwasanaeth Budd-daliadau. Bydd gweithdrefnau'n cael eu cyflwyno ar gyfer rhannau eraill lle gwelir bod angen.

6.19 Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Cynllun Ymateb i Dwyll, sy'n rhoi cyfarwyddyd ar sut i weithredu pan fydd twyll yn cael ei amau neu ei ganfod. Mae'n cynnwys rhannau fel: i bwy i adrodd am y twyll, cyfrifoldebau am weithredu, pwy fydd yn ymholi i'r digwyddiad a sut i drin cyflogeion fydd dan amheuaeth.

7. HYFFORDDIANT

7.1 Mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd parhad llwyddiant y Polisi hwn i'r dyfodol a'i hygyrdd yn gyffredinol yn dibynnu, yn rhannol, ar ba mor effeithiol yw'r hyfforddiant fydd wedi'i raglennu ac ar ymateb cyflogeion ym mhob rhan o'r Cyngor.

7.2 Bydd hyfforddiant priodol ar gael i'r holl Aelodau a staff, fydd yn ymwybodol o'r gweithdrefnau hyn ac yn cadw atynt, ac fydd yn gwerthfawrogi mai eu heffeithiolrwydd hwy yn gyffredinol fydd yn sicrhau safonau uchel o briodoldeb ac yn rhwystro cael diwylliant gorthrymol.

7.3 Bydd rheolwyr, archwilwyr ac ymholwyr yn cael hyfforddiant priodol ac yn dilyn gweithdrefnau gweithredu ffurfiol ar gyfer ymholi i dwyll a llygredd, ac yn cydymffurfio gyda Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio, Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol, Deddf Datgelu er Lles y Cyhoedd, Deddf Hawliau Dynol, Deddf Diogelu Data ac unrhyw ddeddfwriaeth berthnasol arall.

8. POLISÏAU A GWEITHDREFNAU I GEFNOGI

8.1 Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys y gweithdrefnau, codau a phrotocolau allweddol a ganlyn, sy'n cefnogi'r polisi hwn:

- Rheolau Gweithdrefn Ariannol (yn cynnwys yn arbennig 4.8.2.3 sy'n galw am reolaeth gyllidol a siecio mewnol, a 4.8.5.3 sy'n sefydlu archwilio mewnol ac yn galw am adrodd pan fydd amheuaeth o anghysondebau);
- Rheolau Gweithdrefn Contractau;
- Cod Ymddygiad ac Egwyddorion Ymddygiad Aelodau (yn cynnwys yn arbennig yn 5.1.3 y gofyn i ddatgan buddiannau a chofrestru rhoddion a lletygarwch);
- Cod Ymddygiad Swyddogion (yn cynnwys yn arbennig yn 5.2.8 yr angen i ddatgan buddiannau a chofrestru rhoddion a lletygarwch);

- Protocol i'r Berthynas rhwng Aelodau / Swyddogion;
- Bwlio ac Ymddwyn yn Fygythiol; a hefyd
- Polisi Rhannu Pryderon (sy'n darparu llwybrau uniongyrchol ar gyfer adrodd am amheuron pan na fydd llinellau adrodd arferol ar gael); a hefyd
- Gweithdrefn Gwyno.

9. CYMRYD RHAN YNG NGHYNLLUNIAU ASIANTAETHAU ERAILL

9.1 Bydd y Cyngor yn gweithredu cynlluniau yn erbyn twyll, mewn partneriaeth lle bo'n briodol, yn cynnwys:-

- cyfatebu data;
- llinellau ffôn twyll;
- rhoi cyhoeddusrwydd i weithgaredd yn erbyn twyll a gwaith erlyn;
- Menter Twyll Cenedlaethol.

Bydd y Cyngor hefyd yn cymryd rhan mewn cynlluniau perthnasol eraill cysylltiedig dan nawdd Swyddfa Archwilio Cymru, y Comisiwn Archwilio, yr Adran Gwaith a Phensiynau ac asiantaethau eraill.

10. ADOLYGU'R POLISI

10.1 Bydd y Cyngor yn parhau i adolygu ei reolau a'i weithdrefnau, felly, mae'n hanfodol bod y Polisi hwn yn cael ei adolygu'n rheolaidd er mwyn iddo barhau i fod yn effeithiol a pharhau i gydymffurfio gyda'r ddeddfwriaeth.

10.2 Bydd y Swyddog Adran 151 yn trefnu i'r polisi hwn gael ei adolygu'n rheolaidd ac yn adrodd bob blwyddyn i'r Pwyllgor Archwilio ar sut mae'n gweithredu.

Enw'r Polisi	CYNLLUN YMATEB I DWYLL – DRAFFT
Rhif y Fersiwn	Fersiwn 1: 2012
Dyddiad mabwysiadu	Medi 2012
Corff sy'n mabwysiadu	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad yr adolygiad nesaf	Medi 2014
Awdur	Pennaeth Gwasanaeth - Archwilio
Cyfrifoldeb am Weithredu	Swyddog Adran 151
Cynulleidfa Darged	Holl gyflogeion, Aelodau, Partneriaid, Contractwyr, Asiantau a rhanddeiliaid eraill y Cyngor.

1. RHAGARWEINIAD

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo ei hunan i lywodraethu corfforaethol cadarn ac i amddiffyn yr arian cyhoeddus sydd wedi cael ei ymddiried iddo. Fodd bynnag, bydd rywun sy'n benderfynol o wneud yn gallu, ar adegau, cael ffordd o gwmpas systemau a gweithdrefnau. Mae cadw unrhyw golledion oherwydd twyll cyn lleied ag y bo modd yn rhan hanfodol o sicrhau bod adnoddau'r Cyngor yn cael eu defnyddio i'r pwrpasau y bwriadwyd hwy. I'r perwyl hwn, mae Polisi'r Cyngor i Rwystro Twyll a Llygredd wedi cael ei ddatblygu a'i gynnal.

Mae angen i bob rheolwr fod yn ymwybodol o beth mae angen ei wneud os cânt wybod am amheuaeth o dwyll. Dylai'r Cynllun Ymateb i Dwyll gael ei ddarllen ar y cyd gyda'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd, sy'n gosod allan y prosesau ar gyfer staff sydd eisiau hysbysu am unrhyw amheuon, ac mae'n nodi sut dylai swyddogion y Cyngor fod yn ymateb. Mae'r Cynllun yn rhoi cyfarwyddyd ar sut i weithredu pan fydd amheuaeth o dwyll neu wrth ddarganfod twyll. Mae'n cynnwys rhannau fel: i bwy i adrodd am y twyll, cyfrifoldebau i weithredu, pwy fydd yn ymholi i'r digwyddiad a sut i ddelio gyda chyflogeion sydd dan amheuaeth.

Mae'n hanfodol bwysig bod pawb sy'n ymwneud gyda hyn yn dilyn y Cynllun, er mwyn sicrhau bod y sefyllfa'n cael ei thrin yn broffesiynol ac i ddiogelu rhag cyfaddawdu'r achos. Gallai defnyddio'r Cynllun alluogi'r Cyngor i:

- osgoi colled bellach;
- sefydlu a diogelu tystiolaeth hanfodol ar gyfer gweithredu troseddol neu ddisgyblu;
- hysbysu'r awdurdod perthnasol, y corff ariannu a'r Heddlu;
- cadw colledion cyn lleied ag y bo modd, a'u hadennill;
- cymryd camau disgyblu yn erbyn y rhai sy'n rhan o hyn;
- adolygu'r rhesymau am y digwyddiad, y mesurau a gymerwyd i rwystro rhag digwydd eto a gweithredu camau i gryfhau gweithdrefnau.

Ymhellach, mae'r Cynllun hwn yn ceisio sicrhau bod gwaith ymholi yn cydymffurfio gyda pholisïau a gweithdrefn y Cyngor fel a ganlyn:

- Cod Ymddygiad Staff y Cyngor;
- Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor;
- Polisi Rhannu Pryderon y Cyngor;
- Gweithdrefnau Disgyblu'r Cyngor.

Diffiniadau

Mae'r diffiniadau o "Dwyll", "Twyll Mewnol ac Allanol", "Twyll Budd-dal" a "Llygredd" i'w gweld yn y Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd.

Twyll Budd-dal

Nid yw'r Cynllun yn berthnasol i Dwyll Budd-dal (fel yn y diffiniad yn y Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd), mae gweithdrefnau ar wahân ar gyfer hynny.

2. ADRODD PAN FYDD AMHEUAETH O DWYLL

Gweithredu gan Staff

Gall amheuaeth o dwyll ddod i'r golwg mewn nifer o wahanol ffyrdd, ac ym mhob achos mae'n bwysig bod staff yn gallu teimlo bod modd iddynt adrodd am eu pryderon a'u bod yn gwybod sut i wneud hynny. Bydd amheuaeth o dwyll yn cael ei drin o ddifrif ac yn cael ei adolygu a'i ddadansoddi yn unol gyda'r ddeddfwriaeth berthnasol a'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd.

Dylai'r holl staff wybod bod y Cod Ymddygiad Swyddogion a'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol (sydd y ddau yn rhan o Gyfansoddiad y Cyngor) rhyngddynt yn gosod ymrwymiad ar bob cyflogai i adrodd wrth y Swyddog Adran 151 a/neu'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio pan fydd amheuaeth o achosion o dwyll, llygredd ac anghysondebau.

Cod Ymddygiad Swyddogion, Rhan 5.2.9: Os digwydd bod gweithiwr cymwys yn dod i wybod am weithgareddau y mae'n credu eu bod yn anghyfreithlon, yn amhriodol, yn anfoesol neu fel arall yn anghyson â'r Cod hwn, dylai'r gweithiwr roi gwybod am y mater, gan weithredu yn unol â'i hawliau dan Ddeddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998, ac â gweithdrefn yr awdurdod perthnasol ar gyfer rhoi gwybod yn gyfrinachol, neu unrhyw weithdrefn arall sydd wedi'i chynllunio i'r diben hwn.

Rheol Gweithdrefn Ariannol 4.8.5.3.6: Pan fo rhywbeth yn ymwneud, neu a allai fod yn ymwneud ag anghysondebau gydag arian, storffeydd neu eiddo'r Cyngor neu eiddo a roddwyd yng ngofal y Cyngor, yna bydd raid rhoi gwybod yn syth am y mater hwnnw i'r Cyfarwyddwr Corfforaethol – Cyllid neu unrhyw swyddog a nodir mewn polisi gwrth-dwyll neu erlyn cydnabyddedig, ac a fydd yn cymryd y camau hynny mae'n tybio eu bod yn angenrheidiol. Os oes tystiolaeth prima facie, ar ôl ymgynghori gyda Chyfarwyddwr y Gwasanaethau Cyfreithiol, fod unigolyn wedi torri cyfraith droseddol, ac eithrio lle y mae polisi erlyn priodol cydnabyddedig yn ei le, yna bydd y Cyfarwyddwr Corfforaethol – Cyllid a Chyfarwyddwr y Gwasanaethau Cyfreithiol, ar y cyd, yn rhoi gwybod am hynny i'r Heddlu neu awdurdod erlyn priodol. Bydd polisïau gwrth-dwyll ac erlyn yn cael eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar ôl cael cyngor y Cyfarwyddwr Corfforaethol – Cyllid a'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cyfreithiol.

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn gwbl ymwybodol y gall adrodd am yr amheuon hyn achosi straen a thrawma mawr (yn enwedig os bydd y person dan amheuaeth yn rheolwr llinell ar y cyflogai, neu'n gydweithiwr maen nhw'n gweithio gyda nhw bob dydd, a / neu yn rhannu swyddfa gyda nhw). O ganlyniad, mae nifer o fesurau yn eu lle i amddiffyn cyflogeion sy'n adrodd am bryderon gwirioneddol. Yn benodol, mae Deddf Datgelu er Lies y Cyhoedd yn annog pobl i godi pryderon am arfer drwg yn y gweithle ac yn cynorthwyo i sicrhau bod cyrff yn ymateb trwy:

- roi sylw i'r neges yn hytrach na'r negesydd; a hefyd
- gwrthsefyll y temtasiwn i guddio arfer drwg difrifol.

Mae cyfarwyddyd pellach ym Mholisi Rhannu Pryderon y Cyngor, sy'n rhoi amlinelliad o sut gall unrhyw gyflogai adrodd am amheuon. Fodd bynnag, mae'r Polisi Rhannu Pryderon yn delio gydag amrediad ehangach o lawer o arfer drwg na dim ond twyll, llygredd ac anghysondebau ariannol.

Rhaid i'r materion eraill hyn gael sylw yn ôl eu cryfderau eu hunain ac adrodd amdanynt i'r lle mwyaf priodol – fel arfer yr Uwch Reolwr neu Bennaeth Gwasanaeth perthnasol.

Bydd unrhyw bryderon a thrafodaethau dechreuol y gall fod gan y cyflogai yn cael eu trin yn sensitif ac yn gwbl gyfrinachol, ac ni ddylai unrhyw un fod ofn eu codi. Gallai fod eglurhad diniwed am beth bynnag mae'r cyflogai yn pryderu amdano – os felly, fydd dim angen gweithredu ymhellach ac o leiaf bydd y pryderon wedi cael eu datgan.

Gall aelod o staff ddewis adrodd eu pryderon yn ddiennw, a bydd hynny'n cael ei barchu. Ond dylid nodi, os bydd yr adroddiad yn awgrymu bod troseddu, a bod yr Heddlu am ddilyn ymlaen gyda'r achos, bydd angen gwybod ymhellach ymlaen pwy yw'r person os yw camau cyfreithiol i fynd ymlaen yn effeithiol; byddai'n well cael gwybod bwy ydynt, a bydd o gymorth i'r ymholiadau.

Os bydd unrhyw un yn dod yn ymwybodol o amheuaeth o dwyll neu anghysondeb, dylai eu pryderon gael eu hysgrifennu i lawr mor fuan ag y bo modd yn ymarferol. Dylid nodi'r holl fanylion perthnasol, fel beth oedd yn cael ei ddweud dros y ffôn neu mewn ffyrdd eraill, y dyddiad, amser ac enwau unrhyw rai eraill yn ymwneud gyda'r mater.

Dylid adrodd am y mater ar unwaith naill ai:

- wrth eu Rheolwr Llinell, Pennaeth Gwasanaeth, Pennaeth Swyddogaeth neu eu Cyfarwyddwr eu hunan, fydd wedyn yn cysylltu gyda'r Swyddog Adran 151 a / neu Bennaeth Gwasanaeth – Archwilio; neu
- yn uniongyrchol wrth y Swyddog Adran 151 a / neu Bennaeth Gwasanaeth – Archwilio.

Wrth adrodd am eu pryderon, dylai staff drefnu i drosglwyddo unrhyw nodiadau maent wedi'u cymryd ac unrhyw dystiolaeth maent wedi'i chasglu i'r un sy'n ymholi. Bydd adroddiadau sy'n cael eu gwneud yn onest ond nad oes modd eu cadarnhau ar ôl ymholi yn cael eu cadw'n gyfrinachol. Rhaid i staff beidio â gwneud unrhyw un o'r rhain:

- cysylltu gyda'r un sydd dan amheuaeth mewn ymgais i ganfod ffeithiau neu gael ad-daliad;
- trafod ffeithiau'r achos, amheuon, neu honiadau, gydag unrhyw un tu allan i'r Cyngor (yn cynnwys y Wasg) heblaw am pan fydd y Swyddog Adran 151 neu'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio wedi gofyn iddynt wneud hynny;

- trafod yr achos gydag unrhyw un tu mewn i'r Cyngor heblaw am eu Rheolwr Llinell, Pennaeth Gwasanaeth, Pennaeth Swyddogaeth, Cyfarwyddwr, Swyddog Adran 151 neu'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio;
- ceisio cynnal ymholiadau eu hunan, cadw golwg neu gyfweld neu holi unrhyw un.

Gweithredu gan Reolwyr

Os bydd gan reolwyr reswm i amau bod twyll neu llygredd yn digwydd yn eu maes gwaith hwy, dylent wneud fel a ganlyn:

- Gwrando ar bryderon staff a thrin pob adroddiad sy'n dod i mewn o ddifrif ac yn sensitif, gan wneud yn sicr bod holl bryderon y staff yn cael gwrandawriad teg. Dylai rheolwyr hefyd sicrhau staff na fyddant yn dioddef oherwydd eu bod wedi dweud wrthynt am eu pryderon.
- Cael cymaint o wybodaeth ag y bo modd oddi wrth yr aelod o staff, yn cynnwys unrhyw nodiadau a thystiolaeth allai fod ganddynt i gefnogi'r honiad. Ni ddylai rheolwyr ymyrryd gydag unrhyw dystiolaeth, a dylent wneud yn sicr ei fod yn cael ei gadw mewn lle diogel.
- Adrodd am y mater ar unwaith wrth y Swyddog Adran 151 neu'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio. Rhaid iddynt beidio â cheisio gwneud eu hymholiadau eu hunain na gofyn i unrhyw unigolyn gael gwybodaeth bellach yn gudd, gan y gallai hynny gyfaddawdu tystiolaeth (a thrwy hynny atal gweithredu priodol i ddisgyblu neu erlyn am drosedd, ymhellach ymlaen).

Gweithredu gan Archwilwyr

Os bydd archwilwyr mewnol y Cyngor, yn ystod archwiliad, yn darganfod beth maen nhw'n ei amau sy'n dwyll, llygredd neu ymddygiad amhriodol, rhaid iddynt gadw tystiolaeth yn ddiogel a gwneud nodiadau manwl o'r holl dystiolaeth a gasglwyd. Wedyn dylent adrodd am eu hamheuron ar unwaith wrth y Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio y cyfle cyntaf sydd ar gael. Bydd y broses ymholi (rhan 4 isod) yn dilyn wedyn.

3. HONIADAU MALEISUS

Os bydd honiad yn cael ei wneud yn wamal, yn faleisus neu ar gyfer budd personol, gallai camau disgyblu ddigwydd yn erbyn yr un sy'n gwneud yr honiad.

4. Y BROSES YMHOLI

Mae Archwilio Mewnol yn gyfrifol am ddechrau a goruchwylio yr holl ymholiadau i dwyll. Bydd Archwilio Mewnol yn sicrhau bod yr holl ymholiadau'n cyd-fynd gyda'r un safon ac yn unol gyda'r ddeddfwriaeth. Bydd angen ymholi mor fuan ag y bo modd i bob honiad o dorri rheolau a safonau'r Cyngor, heblaw am pan fydd y rheolwr llinell perthnasol o'r farn mai trosedd fechan oedd yr un honedig. Fodd bynnag, yn unol gyda'r Polisi i Rwystro Twyll a Llygredd, ni ddylai unrhyw reolwr farnu bod honiadau o dwyll, llygredd neu anghysonderau ariannol yn droseddau bychain.

Nid yw'r drefn ymholi yn rhan o'r drefn ddisgyblu; dim ond proses yw hi o gasglu'r holl ffeithiau yn ymwneud gyda'r honiadau, a bydd hyn yn cael ei ddatgan yn eglur wrth unrhyw gyflogai sy'n cynorthwyo'r Cyngor gyda'r fath ymholiad.

Ni fydd canlyniadau ymholiadau'n cael eu datgelu na'u trafod gydag unrhyw un heblaw am y rhai gyda hawl cyfreithlon i wybod. Mae hyn yn bwysig er mwyn osgoi niweidio enw da'r bobl sydd dan amheuaeth ond y gwelir wedyn eu bod yn ddiuog o gamymddwyn, ac i amddiffyn y Cyngor rhag posibilrwydd o atebolrwydd sifil.

Mewn achosion lle mae unigolyn dan amheuaeth o dwyll ond nad yw'r ymholiadau wedyn yn cadarnhau hynny, mae'n bwysig cadw'r niwed posibl i enw da'r unigolyn cyn lleied ag y bo modd. Bydd pwy bynnag wnaeth adrodd i ddechrau am yr amheuaeth o dwyll neu anghysondeb yn cael eu hysbysu nad yw'r ymholiadau wedi canfod unrhyw gamweithredu.

Bydd unrhyw weithgaredd ymholi mae angen amdano yn digwydd heb barchu perthynas unrhyw berson gyda'r Cyngor, eu sefyllfa na hyd eu gwasanaeth.

Unwaith bydd yr ymholiad wedi gorffen, bydd Archwilio Mewnol yn paratoi adroddiad mewn ysgrifed sy'n rhoi'r ffeithiau mae'r ymholiad wedi'u darganfod. Bydd yr adroddiad yn osgoi dyfalu ac ni fydd unrhyw beth yn cael ei ddatgan os na ellir ei gefnogi gyda ffeithiau.

5. **SYMUD YMLAEN I GYMRYD CAMAU**

Lle mae tystiolaeth yn bodoli i gefnogi'r honiad o dwyll neu lygredd, bydd y posibilrwydd yn cael ei ystyried o redeg yr ymholiad ar "dri thrywydd". Hynny yw, a ddylai'r camau sydd i ddigwydd fod yn rhai troseddol, sifil neu ddisgyblu neu gyfuniad o'r tri.

Camau Disgyblu

Lle mae tystiolaeth wedi cael ei chasglu o dwyll neu lygredd, bydd yr adroddiad Archwilio Mewnol sy'n cael ei ddisgrifio uchod bob tro'n cael ei ddefnyddio fel cofnod ffurfiol o ymholiad. Y Rheolwr Llinell perthnasol fydd yn cynnal y camau disgyblu, gan ddefnyddio adroddiad ymholiad Archwilio Mewnol fel prif dystiolaeth; dylid cael yr archwiliwr / archwilwyr fu'n ymholi i gyflwyno tystiolaeth mewn gwrandawriad disgyblu. Fodd bynnag, ni fydd ymholwyr Archwilio Mewnol yn rhan o banel disgyblu.

Camau Troseddol

Mae Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor (4.8.5.3.6) yn dweud y bydd y Cyfarwyddwr Cyllid yn ymgynghori gyda'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cyfreithiol ac wedyn, lle mae tystiolaeth prima facie o dorri'r gyfraith droseddol gan unrhyw berson, heblaw am le mae polisi erlyn priodol wedi cael ei gymeradwyo, yn adrodd ar y mater ar y cyd gyda'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cyfreithiol wrth yr Heddlu neu awdurdod erlyn priodol.

Os bydd yn ymwneud gyda chyflogai, bydd camau disgyblu'n digwydd fel mater o frys yn unol gyda Gweithdrefnau Disgyblu'r Cyngor, boed y mater yn cael ei gyfeirio at yr Heddlu ynte peidio.

Os bydd yr Heddlu'n penderfynu bod angen ymholiad ffurfiol, bydd disgwyl i'r holl staff gydweithredu'n llawn gydag unrhyw gais neu argymhelliad yn dilyn hynny. Fel arfer, bydd pob cyswllt gyda'r Heddlu ar ôl iddynt ddod i gysylltiad i ddechrau yn digwydd trwy Archwilio Mewnol.

Camau Sifil

Lle mae'r Cyngor wedi dioddef colled, bydd ymgais i gael adferiad am unrhyw fudd neu fantais a gafwyd, a bydd ymgais i adennill costau oddi wrth unigolyn / ion sy'n gyfrifol am dwyll.

Fel cam cyntaf, bydd cais yn cael ei wneud i'r unigolyn wneud iawn am y golled. Gallai fod yn briodol ystyried adennill oddi wrth unrhyw arian sy'n ddyledus i'r unigolyn ar adeg gorffen (os mai cyflogai yw'r unigolyn). Dylid gofyn cyngor y Swyddog Adran 151 a Gwasanaethau Cyfreithiol cyn ceisio adennill.

Os na fydd yr unigolyn yn gwneud iawn am y golled, dylid ystyried cymryd camau cyfreithiol sifil i adennill y golled, yn amodol ar gyngor cyfreithiol. Gan mai arian y trethdalwyr yw'r arian sydd wedi cael ei gymryd, gall y camau adennill sifil fod yr un mor bwysig ag erlyniad llwyddiannus. Bydd modd defnyddio atebion sifil hyd yn oed os bydd achos troseddol yn methu, neu os na fydd camau cyfreithiol troseddol wedi digwydd, oherwydd bod yr angen am dystiolaeth yn wahanol.

Fel cam olaf os, ar sail cyngor cyfreithiol, na fydd gweithredu adferiad sifil yn digwydd, gellir defnyddio Polisi Yswiriant Gwarantu Ffyddlondeb y Cyngor i adennill colledion. Fodd bynnag, mewn achosion lle mae twyll wedi digwydd yn dilyn rheolaeth neu oruchwyliaeth arbennig o wael efallai na fydd y swm llawn yn cael ei adennill.

Beth bynnag sy'n digwydd, rhaid parhau i adael i'r Rheolwr Risg ac Yswiriant wybod beth sy'n mynd ymlaen, o adeg yn gynnar ymlaen yn yr ymholiad, er mwyn sicrhau bod yr hawliadau yswiriant yn cael sylw mor effeithiol ac effeithlon ag y bo modd.

Gweithredu yn Gyfochrog

Does dim rheswm cyfreithiol pam na ddylai'r tri math o gamau sy'n cael eu rhestru uchod fod yn mynd ymlaen ar yr un pryd, neu o leiaf yn gorgyffwrdd gyda'i gilydd. Yn gyffredinol, ni fydd y llysoedd yn rhoi blaenoriaeth awtomatig i gamau gweithredu troseddol. Ni ddylai ffurfiau eraill o weithredu gael eu gohirio hyd nes bydd gwrandawriad troseddol wedi gorffen, heblaw am pan fydd perygl gwirioneddol – yn hytrach na dim ond tybiaeth – y byddai neu y gallai datgelu'r amddiffyniad yn ystod gweithredu sifil arwain at bosibilrwydd o aflwyddiant cyfiawnder (trwy, er enghraifft, alluogi tystion yr erlyniad i baratoi i ffugio tystiolaeth).

6. DYSGU ODDI WRTH BROFIAD

Lle mae twyll wedi digwydd, rhaid i reolwyr wneud unrhyw newidiadau sydd eu hangen i systemau a gweithdrefnau er mwyn sicrhau na fydd twyll tebyg yn digwydd eto. Lle bo'n briodol, bydd gwaith adrodd Archwilio Mewnol yn cynnwys egluro lle mae goruchwyliaeth wedi methu, neu lle mae rheolaeth wedi torri i lawr/ddim wedi digwydd. Bydd yr adroddiadau hynny'n rhoi argymhellion ar gyfer osgoi bod hyn yn digwydd eto, o ran y maes penodol lle mae'r twyll wedi digwydd a hefyd, lle bo'n briodol, yn y cyswllt ehangach o weinyddiaeth y Cyngor.

Enw'r Polisi	POLISI A CHYFARWYDDYD DRAFFT YN ERBYN GWYNGALCHU ARIAN
Rhif y Fersiwn	Fersiwn 1: 2012
Dyddiad mabwysiadu	Medi 2012
Corff sy'n mabwysiadu	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad yr adolygiad nesaf	Medi 2014
Awdur	Pennaeth Gwasanaeth - Archwilio
Cyfrifoldeb am Weithredu	Swyddog Adran 151
Cynulleidfa Darged	Holl gyflogeion y Cyngor, yn enwedig y rhai'n ymwneud gyda thrafodion tir neu eiddo, trefnu benthyciadau neu dderbyn arian parod.

Pwrpas

Pwrpas y Polisi yw cynyddu ymwybyddiaeth y staff o beth mae gwyngalchu arian yn ei olygu a'r cyfrifoldebau cyfreithiol mae'r ddeddfwriaeth berthnasol yn eu gosod ar **gyrff ac unigolion**. Mae'r polisi'n berthnasol i'r holl staff, ond ar ran y Cyngor.

Mae'n bolisi gan y Cyngor i wneud popeth y gall i rwystro, lle bynnag bo modd, y Cyngor a'i staff rhag bod yn agored i wyngalchu arian. Mae'n bwriadu gwneud hynny trwy ganfod yr holl fannau posibl lle gallai ddigwydd a chydymffurfio gyda'r holl ofynion cyfreithiol a rheoleiddiol, yn enwedig mewn perthynas ag adrodd am amheuaeth ei fod yn digwydd neu lle mae'n digwydd mewn gwirionedd.

Rhaid pwysleisio, fodd bynnag, ei bod yn gyfrifoldeb personol ar bob aelod o staff i fod yn wyladwrus.

Prif Ddeddfwriaeth

Y brif ddeddfwriaeth o ran gwyngalchu arian yw:

- Deddf Elw Troseddau 2002;
- Rheolau Gwyngalchu Arian 2007;
- Deddf Terfysgaeth 2000; a hefyd
- Deddf Gwrthderfysgaeth, Trosedd a Diogelwch 2001.

Diffiniad o Wyngalchu Arian

Mae Deddf Elw Troseddau'n defnyddio'r term 'gwyngalchu arian' i gynnwys nifer o droseddau'n ymwneud ag elw o drosedd a therfysgaeth. O ran y Ddeddf, mae gwyngalchu arian yn golygu fel a ganlyn:

1. celu, cuddio, newid, trosglwyddo neu symud eiddo troseddol o Loegr, Cymru, yr Alban neu Ogledd Iwerddon;
2. bod yn ymwneud gyda threfniant rydych yn gwybod neu'n amau ei fod yn hwyluso caffael, cadw, defnyddio neu reoli eiddo troseddol.

Mae gwyngalchu arian yn golygu gwybod neu amau bod rhywun maen nhw'n ei adnabod, neu'n gwybod amdanynt, yn cael budd ariannol oddi wrth weithgareddau anonest, troseddol.

Mae diffiniad eang ar gyfer eiddo troseddol, sy'n cynnwys yr elw oddi wrth drosedd wedi'i gyflawni gan rywun arall, ond hefyd yr elw oddi wrth drosedd yr unigolyn ei hunan. Dim ots pa mor fychan yw'r swm o arian dan sylw.

Troseddau Gwyngalchu Arian

Mae tair prif drosedd. Y rheini yw:

- i) **Celu** - lle mae rhywun yn gwybod neu'n amau bod achos o wyngalchu arian, ond yn celu neu guddio ei fodolaeth;
- ii) **Trefnu** - lle mae rywun yn ymwneud eu hunain gyda threfniant i gynorthwyo gyda gwyngalchu arian;
- iii) **Caffael/Defnyddio/Meddu** - lle mae rhywun yn ceisio cael budd oddi wrth wyngalchu arian trwy gaffael, defnyddio neu feddu'r eiddo dan sylw.

Troseddau trydydd parti yn gysylltiedig gyda hynny yw;

- i) **Methu â datgelu** un o'r tair prif drosedd uchod;
- ii) **Rhoi gwybod** - lle mae rhywun yn hysbysu person neu bobl sydd, neu mae amheuaeth eu bod, yn ymwneud gyda gwyngalchu arian, yn y fath ffordd nes lleihau'r tebygolrwydd y bydd ymholi yn digwydd iddynt, neu'n rhagfarnu ymholiad.

Gweithdrefnau'r Cyngor yn Erbyn Gwyngalchu Arian

i) Swyddog Enwebedig

O dan Ddeddf Elw Troseddau 2002 a Rheolau Gwyngalchu Arian 2007 mae'n ofynnol bod cyrff yn penodi 'swyddog enwebedig'. Y swyddog yma sy'n gyfrifol am gael adroddiadau am amheuon o wyngalchu arian (neu eiddo arall) sy'n ymwneud gyda'r elw oddi wrth unrhyw fath o drosedd. Bydd hefyd yn gyfrifol am adrodd am yr amheuon hyn wrth SOCA, yr Asiantaeth Troseddau Cyfundrefnol Difrifol.

Mae'r Cyngor wedi enwebu'r Swyddog Adran 151 fel y swyddog sy'n gyfrifol am unrhyw fesurau yn erbyn gwyngalchu arian. Swyddog Adrodd Gwyngalchu Arian yr Awdurdod yw'r Pennaeth Gwasanaeth – Archwilio neu aelod arall o'r Tîm Archwilio Mewnol yn absenoldeb y swyddog hwn.

ii) **Cyfyngiadau ar Dderbyn Symiau o Arian Parod**

Ni fydd y Cyngor yn derbyn unrhyw swm o 7,500 Ewro (tua £5,000) mewn arian parod, a rhaid adrodd wrth y Swyddog Adrodd Gwyngalchu Arian os bydd unrhyw un yn ceisio gwneud y fath daliad.

iii) **Hyfforddi Staff**

O dan Ddeddf Elw Troseddau 2002 a Rheolau Gwyngalchu Arian 2007 mae'n ofynnol bod cyrff yn sicrhau bod y staff perthnasol yn cael eu hyfforddi mewn ymwybyddiaeth a gweithdrefnau yn erbyn gwyngalchu arian.

Bydd y Cyngor yn darparu hyfforddiant wedi'i ddiweddarau ar weithredu yn erbyn gwyngalchu arian, i arianwyr, staff Cyllid a staff sy'n ymwneud gyda thrafodion eiddo neu drefnu benthyciadau.

iv) **Trefniadau Adrodd yn Erbyn Gwyngalchu Arian**

Mae'r Cyngor wedi dyfeisio gweithdrefnau ar gyfer adrodd am drafodion amheus, os bydd angen, gan adrodd yn y ffordd briodol wrth SOCA, yr Asiantaeth Troseddau Cyfundrefnol Difrifol.

v) **Gweithdrefnau Cadw Cofnodion**

Bydd y Cyngor yn cynnal gweithdrefnau ar gyfer cadarnhau a chofnodi pwy yw gwrthbartïon ac adrodd am amheuron.

Adrodd am Achosion Lle mae Amheuaeth o Wyngalchu Arian

Os byddwch yn amau bod achos o wyngalchu arian, neu fod arian parod dros y swm o £5,000 (7,500 Ewro) yn cael ei dalu i mewn, dylech adrodd ar unwaith wrth y Swyddog Adrodd Gwyngalchu Arian trwy ffonio 01248 752611 neu e-bostio'r manylion i JFXFI@ynysmon.gov.uk. Bydd y Swyddog Adrodd Gwyngalchu Arian yn ystyried amgylchiadau pob achos ac yn penderfynu a oes angen adrodd am y mater wrth SOCA, yr Asiantaeth Troseddau Cyfundrefnol Difrifol.

Oblygiadau i Staff

Er y credir bod y canlyniadau o staff yn cyflawni trosedd yn annhebyg, mae **peidio datgelu** pan fydd amheuaeth o wyngalchu arian yn drosedd ddifrifol ynddi ei hunan, ac mae staff yn cael eu cynghori i adrodd ar unwaith am unrhyw amheuaeth o'r fath.

Mae'r cosbau am droseddau gwyngalchu arian yn dibynnu ar ba mor ddifrifol ydynt. Gall pobl gael dirwyon o hyd at £5,000 a / neu hyd at chwe mis o garchar mewn achosion Llys Ynadon. Mewn achosion yn Llys y Goron gall y dirwyon fod yn ddiderfyn a'r dedfryd o garchar fod rhwng dwy flynedd a phedair mlynedd ar ddeg.

Enghreiffiau o Weithgareddau Amheus

Mae pobl sy'n cymryd rhan mewn trosedd neu drin eiddo troseddol angen ffyrdd o ddiogelu'r elw oddi wrth eu gweithgareddau. Mae hyn yn cynnwys gwyngalchu'r arian maent yn ei gael oddi wrth y fath weithgareddau. Dyma rai o'r sefyllfaoedd sy'n gallu achosi amheuron fod gwyngalchu arian yn digwydd:

- Unrhyw drafodion gyda symiau anghyffredin o fawr o arian parod;
- Gwneud taliadau mewn arian parod sy'n fwy na'r hyn mae angen ei dalu, a chael ad-daliad am eu bod wedi gwneud hynny.